

Dr hab. Barbara Bętkowska-Korpała
Zakład Psychologii Lekarskiej Katedry Psychiatrii
Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum, Kraków

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Anny Syskiej-Bielak pt. *Ocena psychologicznego funkcjonowania i jakości życia pacjentów uczestniczących w badaniach klinicznych nad nowymi lekami w terapii zaawansowanego raka tarczycy*, przygotowanej pod kierunkiem Pani Prof. dr hab.n.med. Barbary Jarzab oraz promotora pomocniczego Pani dr n.hum. Ewy Wojtyny

Recenzję przygotowano na zlecenie Rady Naukowej Centrum Onkologii-Instytutu im. M.Skłodowskiej-Curie

Choroba onkologiczna i jej leczenie rzutuje na funkcjonowanie chorego w kontekście bio-psycho-społecznym, a niejednokrotnie wymusza konieczność dokonania zmian w sposobie przystosowania chorego w różnych sferach życia, co wpływa na ocenę jakości życia. Jakość życia chorych onkologicznie jest niewątpliwie uwarunkowana stopniem zaawansowania choroby, ale także innymi czynnikami ocenianymi przez badaczy różnych dyscyplin naukowych m.in. lekarzy, psychologów, socjologów medycyny. Naturalna jest również dynamika stanu psychicznego chorych w trakcie leczenia, uwarunkowana między innymi predyspozycjami osobowościowymi, charakterystyką choroby, odczuwanymi dolegliwościami i rokowaniem.

W przedłożonej do recenzji rozprawie doktorskiej, Pani mgr Anna Syska-Bielak podjęła analizę funkcjonowania psychologicznego i jakości życia chorych z zaawansowanym rakiem tarczycy biorących udział w badaniach klinicznych nowych leków w onkologii. Przed podjęciem szczegółowej oceny pracy doktorskiej, pragnę podkreślić, że **rozprawę oceniam pozytywnie**. Poniżej odniosę się do podstawowych kryteriów pracy naukowej, czyli: 1/ ujęcia omawianego zagadnienia w aspekcie teoretycznym i aplikacyjnym w kontekście jej oryginalności i znaczenia dla nauki i praktyki oraz 2/ sposobu realizacji celów projektu i omówienia wyników uzyskanych wyników.

Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny i spełnia warunki formalno-językowe. Jej struktura ma klasyczny charakter i obejmuje: wprowadzenie, część teoretyczną i część empiryczną, na którą składają się cztery rozdziały dotyczące założeń i celu pracy, prezentacji wyników oraz ich interpretacji i wniosków z badań. W strukturze pracy znajdują się także streszczenia w języku polskim i angielskim, piśmiennictwo, spisy tabel i rycin oraz załączniki.

Punktem wyjścia dla sformułowania celów badawczych jest teoretyczna część pracy. Autorka w sposób bardzo przystępny scharakteryzowała medyczne aspekty raka tarczycy zwracając uwagę na czynniki istotne w etiologii, rozwoju choroby oraz przebiegu jej leczenia. Uwzględniła w opisie zasady leczenia raka tarczycy w programie badań klinicznych nad inhibitorami kinaz tyrozynowych. W sposób dość pobieżny omówiono jakość życia w chorobach nowotworowych w różnych obszarach funkcjonowania, a biorąc pod uwagę, że jest to wiodący konstrukt teoretyczny w pracy to wymagałby bardziej dokładnej analizy. Znaczącą część tego rozdziału poświęcono na omówienie istotnych czynników wpływających na funkcjonowanie psychiczne chorych z rakiem tarczycy zwracając uwagę na złożony, dwukierunkowy charakter zależności pomiędzy stanem zdrowia fizycznego i jakością funkcjonowania psychologicznego. Trudno jest mi zgodzić się z redukcją konstruktu „funkcjonowanie psychiczne”, na które składa się szereg procesów i mechanizmów, do miana czynnika (s.25). Biorąc jednak pod uwagę wskazaną przez Autorkę wielowymiarowość mechanizmów funkcjonowania psychicznego w chorobie onkologicznej, uznaję to zdanie za niezręczność. Doktorantka uwzględniła wiele zagadnień psychologicznych, które zaprezentowała w kontekście wyników badań w chorobie nowotworowej. W sposób bardzo syntetyczny Autorka dokonała przeglądu badań i usystematyzowała wyniki w kilku kontekstach, takich jak: stres chorowania i znaczenie obrazu choroby nowotworowej dla proces radzenia sobie ze stresem, zaburzenia afektywne, czy też wybrane predyspozycje osobowościowe. Pomimo, że tych konstruktyw jest wiele to ich przedstawienie jest uzasadnione, gdyż znajdują swoje odzwierciedlenie w zmiennych ujętych w modelu badawczym. Część teoretyczną kończy przegląd badań nad uwarunkowaniami obniżenia poziomu przystosowania psychicznego w grupie chorych uczestniczących w badaniach klinicznych, będąc jednocześnie znakomitą łącznikiem z częścią empiryczną.

Reasumując dotychczasowe uwagi, część teoretyczna rozprawy doktorskiej jest bardzo dobrze przygotowanym wprowadzeniem do części empirycznej badań własnych.

Autorka opracowując teoretyczne podstawy dla swojego modelu badań zapoznała się z bogatą literaturą przedmiotu, potrafiła dokonać syntezy wielokierunkowych badań i przedstawiła treści w eleganckiej, przejrzystej formie, utrzymując szeroką perspektywę biopsychospołeczną w leczeniu chorych onkologicznie.

Badania własne, o charakterze podłużnym, Autorka przeprowadziła w ramach projektu NCBR Milestone Strategmed, w naturalnych warunkach klinicznych co wymagało dobrej współpracy interdyscyplinarnej. Celem głównym była ocena jakości życia oraz wybranych aspektów funkcjonowania psychologicznego chorych z zaawansowanym rakiem tarczycy, zakwalifikowanych do badań klinicznych nad inhibitorami kinaz tyrozynowych. W części badań własnych, po uzasadnieniu ważności problemu badawczego i wskazaniu na oryginalność swoich badań, dotyczącej oceny dynamiki funkcjonowania psychologicznego i jakości życia chorych z rakiem tarczycy biorących udział w badaniu klinicznym, Doktorantka przedstawiła złożony model badawczy, a w tabeli przedstawiła, w sposób bardzo czytelny, operacjonalizację zmiennych. Moim zdaniem zabrakło w części metodologicznej hipotez (czy też pytań badawczych). Uważam, że dobrze przygotowania część teoretyczna dostarczyła Autorce szeregu przesłanek, które mogłyby stać się podstawą dla sformułowania hipotez dotyczących zależności między zmiennymi. Ponadto, przyjęcie planu prezentacji danych wyznaczone weryfikacją hipotez pozwoliłoby czytelnikowi na stopniowe zapoznawanie się z wynikami analiz, a później ich dyskusją.

Cele projektu były realizowane za pomocą badania kwestionariuszowego, opartego na procedurze z powtarzanymi pomiarami, w czterech fazach leczenia. Doktoranta zastosowała jedenaście narzędzi badawczych w postaci kwestionariuszy. Biorąc pod uwagę, że większość z nich to są narzędzia bardzo krótkie, to nawet przy zaawansowanym stanie chorobowym ich zastosowanie nie budzi zastrzeżeń etycznych. Narzędzia mają zadowalające parametry statystyczne, a część z nich jest rekomendowana przez Pracownię Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, spełniając tym samym kryteria wymagane dla realizacji projektów naukowych.

Analizy statystyczne przeprowadzono dla grupy 30 chorych wyłonionych z grupy 68 osób, które wyraziły zgodę na udział w badaniach w latach 2013-2019. Twórczym zamierzeniem w projekcie była ocena jakości życia oraz funkcjonowania psychicznego chorych z zaawansowanym rakiem tarczycy w okresie 6 miesięcy udziału w badaniu

klinicznych oraz ich uwarunkowania. Prezentację wyników Doktorantka rozpoczęła od charakterystyki zmiennych w czterech pomiarach na przestrzeni 6 miesięcy udziału w badaniu klinicznym. Trudno omawiać w recenzji uzyskane wyniki ze względu na ich wielość i złożoność. Wyniki są bardzo spójne, wskazując na liczne zależności pomiędzy zmiennymi i uwarunkowania jakości życia. Poszczególne analizy statystyczne i ich prezentacja oraz omówienie pod tabelami wyników jest bardzo rzeczowe. Niektóre uzyskane wyniki są potwierdzeniem lub uzupełnieniem wniosków innych badaczy w innych grupach chorych przewlekle, a inne np. ocena funkcjonowania psychicznego chorych z zaawansowanym nowotworem, uczestniczących w badaniach klinicznych oraz znaczenie stanów afektywnych dla dynamiki tych procesów jest oryginalna i kluczowa w procesie leczenia przeciwnowotworowego, niezależnie od rokowania. W opisie wyników brakuje - moim zdaniem - krótkich podsumowań wskazujących na te najbardziej istotne zależności odnoszące się do poszczególnych części modelu badawczego, zwłaszcza, że niektóre z nich mają bardzo dużą wagę naukową i aplikacyjną. Te podsumowania, zwracające uwagę czytelnika na kluczowe osiągnięcia z badań, mogłyby też mieć formę szczegółowych wniosków w części dyskusji wyników.

W dyskusji, Doktorantka rzetelnie odniosła się do swoich wyników w kontekście bogatej literatury przedmiotu oraz korzystając z wiedzy klinicznej. Wyczerpująco i konsekwentnie uzasadniała swoje stanowisko przyjmując model biopsychospołeczny, ale także mając na uwadze ograniczenia swoich badań. Przeprowadzone badania oraz dyskusja upoważniła Autorkę do sformułowania licznych bardzo cennych wniosków szczegółowych, których nie sformułowała.

Reasumując tę część recenzji należy stwierdzić, że Doktorantka zrealizowała cel główny oraz cele szczegółowe badania. Otrzymane wyniki odnoszą się, nie tylko do poszczególnych zależności między pojedynczymi zmiennymi, ale zaplanowane analizy pozwoliły uwzględnić dużą złożoność uwarunkowań badanych zmiennych, ujętych w modelu badawczym, jest niewątpliwie znaczącym walorem pracy Doktorantki. Sposób prowadzenia dyskusji umożliwił także poznanie umiejętności Doktorantki syntetycznego ujęcia problemu badawczego i klinicznej oceny przydatności uzyskanych wyników, w kontekście paradygmatu biopsychospołecznego.

Podsumowując całość recenzji uważam, że praca Doktorantki spełnia standardy projektu badawczego i jest nowatorska, a sposób jej realizacji świadczy o rzetelności naukowej Pani mgr Anny Syskiej-Bielak.

W moim przekonaniu przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska spełnia wymagania stawione rozprawom doktorskim zgodnie z Ustawą o Tytułach i Stopniach Naukowych z 2003 roku i dlatego wnoszę do Rady Naukowej Centrum Onkologii-Instytutu im. M.Skłodowskiej-Curie wniosek o dopuszczenie Pani mgr Anny Syskiej-Bielak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Zakład Psychologii Lekarskiej UJ CM
M. Helwig
dr hab. Barbara Helwigowska-Korpal
kierownik

Kraków, 13 maja 2020 roku